

САНГА ОЛОХ

№ 41 (12020) ● Алтынньы 17 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ ● 12+

Бу
нүөмэргэ

Бырайыак

Чурапчытааҕы Оҕо ускуустуба
оскуолатыгар бэлиэ тэрээһин
буолла/3

Тиэргэн

Улууспут киинигэр
«Колымчанка» иистэнэр
ателье аһылынна/4

Дьыллар уонна дьоннор

Улуу сэрии кыттылааҕа,
Ааллаах Үүн таһаҕасчыта/6

Чурапчытааҕы түмэл күнтэн күн тупсан иһэр

Улууска — бу күннэргэ. 5,5 мөл. солк грант үбүнэн
техническэй базаларын хангаттылар/2

Түмэлгэ бырайыак түмүгүн билиһиннэриги түгэнэ. //ЕЛЕНА МАКАРИНСКАЯ ХААРТЫСКАБА ТҮГЭРИИТЭ.

ТЭТТИК

Чурапчы орто оскуолатыгар санга анал кылаас аһылынна

С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын базатыгар үрдүк квалификациялаах каадырдары бэлэмнээһингэ үктэл буолар «Судостроение» анал кылаас аһылынна. Санатан эттэххэ, быйыл саас улууспут баһылыга Степан Саргыдаев Жатайдааҕы судостроитель, Жатайдааҕы техникум салалаталарын кытта биіргэ үлэлээһингэ сөбүлэнги түһэрсибитэ.

Бу бырайыак көмөтүнэн үөрэнээччилэр наука, технология уонна инженерия эйгэтигэр үлэлииллэригэр сөптөөх дириг билиилэри, практической үөрүйэхтэри уонна профессиональной сатабыллары интэриниэттэрэ. 8-с кылааска үөрэнэр 20 оҕоҕо санга анал кылааска кирибиттэрин туоһулуур даҕабырыанналар туттарылыннылар. Маны таһынан Арассыыйа техническэй үрдүк үөрэхтэригэр тус сыаллаах миэстэлэри биэрэр туһунан сөбүлэнги түһэрсилиннэ. Онон бу анал кылаас выпускниктара техническэй үөрэхтэргэ тус сыаллаах миэстэлэринэн киирэр кыахтаныахтара.

Улууспутугар үөрүүлээх сонун кэллэ!

Икки оскуолабыт - Г.П. Башарин аатынан Сыланг орто оскуолатын "Смородинка" уонна "Чудо" диэн от чэйдэрэ, Одьулуун орто оскуолатын "Дыргыл", "Сонор" уонна "Тумарча" чэй утахтара «Көмүс күһүн» Россиятааҕы аграрнай көрүү-дьяарбанкага үрдүк сыанабылы, биһирэбили ылла. Онон улууспутугар барыта 6 кыһыл көмүс мэтээл кэлбитинэн, кыайыылаах оскуолалар кэлэктииптэрин, үөрэнээччилэрин эбэрдэлиибит. Санганы, сонуну үөдүтэ, аатыра турун!

"Алаас сиртэн алгыстаммыт сулус суоллаах буйуммут..." быыстапка аһылынна

Манньык ааттаах быыстапка Бойобуой Албан Аат түмэлигэр турда. Анал байыаннай дьайыы кыттылааҕа, 26 сааһыгар Арассыыйа Дьоруойунан буолбут Таатта улуунун ыччата Родимир Максимов – Бурхаат туһунан сэнэргиир.

Быыстапканы Герой ийэтэ Варвара Николаевна Максимова сырдатта. Родимир Максимов штурмовой бөлөххө бойобуой табаарыстарын кытары өстөөх түөрт атаакатын тоҕо анньан кириигэ 30 боевигы суох онорбута. Бу учурааттаах уустук соруудахтарын кэмигэр буолбут кырыктаах кыргыһыга өстөөх биэстэ кимэн кирибитэ. Онон кини төһө даҕаны бааһырыбытын иһин, туруоруллубут соруудахтары барытын чиэстээхтик толорбута.

Родимир көмөтүнэн байыастар ылбыт сирдэрин улахан сыранан туруулаһан туран көмүскээбиттэрэ. Родимир Максимов-Бурхаат хорсун быһыыта үүнэр ыччакка үтө холобур буолар.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Өлүөнэ өрүһү туоруур муоста бастакы тирэҕэ туруоҕа

Ил Дархан Юрий Трутнев кытта Өлүөнэ өрүһү туоруур муоста тутулар сиригэр сырыттылар. Айсен Николаев тутуу болдьоҕо уонна үлэтин графика килиимэт усуллубуйатынан учуоттаан онгоһуллубутун, аан дойдуга хаһан да манньк усуллубуйаҕа, ирбэт тон уонна салгын температурата таһыччы ҕалбаннаан уларыгар сиригэр, манньк муосталар тутулуба-тахтарын, отгон бу муоста уһунунан Арасыйаҕа бастакы уон иһигэр кириэҕин уонна хайаатар да тутулуобун бэлиэтээтэ. Өрүс икки кытылыгар үлэ барар, онно бүгүнгү күнгэ 300-тэн тахса исписэлиис уонна 90 тиэһиникэ үлэлиир. Быйыл хаҥас кытыл эстакадатын кытытыгар 11 миэтэрэ үрдүктээх бастакы тирэҕи туруоруохтаахтар. Бу тирэх 18 сыбаайага турар.

Саҥа энергетическэй кыахтары үөскэтии боппуруостарын көрдүлэр

Ил Дархан Дьокуускайга Юрий Трутнев ыппыт Уһук Илиннээҕи федеральнай уокурук Сэбиэтин эрэггийэннэр баһылыктара кыттыылаах мунньаҕар кытынна. Саҥа энергетическэй кыахтары үөскэтии боппуруостарын көрдүлэр. Саха сиригэр Канкуннааҕы ГЭС тутуутун өйөөтүлэр. Айсен Николаев Канкуннааҕы ГЭС бырайыагын олоххо киллэри тоҕоостообун өссө сэбиэскэй кэм саҕана этиллибитин, билигин «Эльга» хампаанньа чааһынай инвестициятынан кылгас кэм иһигэр биир гигаваат кыамталаах эбийиэги тутары көбүлэбитин бэлиэтээтэ.

2025 сылга болдьохтон хаалан иһэр бырайыактартан үбү-харчыны инники күөҥнэ турар хайысхаларга көһөрүү боппуруоһун дьүүллэстилэр. Айсен Николаев Бэрэсидьиэн биир кэлим субсидиятын чэрчитинэн 2018 сылтан Саха сиригэр 34 тэрээһин олоххо кирибитин, 16 социальнай эбийиэк тутулубутун бэлиэтээтэ. Быйыл 19 тэрээһин олоххо кириэхтээх.

Итиэннэ Уһук Илиннэ биир кэлим чэпчэтиилээх эрэсими оноруу туһунан кэпсэттилэр. Өйөбүл саҥа инвестиционнай бырайыактарга, бастатан туран, технология уонна туризм бырайыактарыгар онгоһуллоҕа. Сүрүн ирдэбиллэр - кырата 10 мөл. солк. инвестицияны киллэрии буолар.

Бииргэ үлэлэһиигэ илии баттастылар

Айсен Николаев Санкт-Петербурга «Үрдүкү технологиялаах мэдиссиинэ көмөтө» пуонда Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Фурсенконы кытта көрүстэ. Саха сирэ уонна аһымал пуондата бииргэ үлэлэһиилэрин туһунан сөбүлэһиигэ илии баттастылар. Өрөспүүбүлүкэҕэ хамсанар кыахтара кэһилибит олохтоохторго аадырыстаах мэдиссиинэ көмөтүн онорууга, пуонда аһымал бырагыраамаларыгар сөптөөх усуллубуйаны тэрийиигэ уонна Саха сиригэр адаптивнай спорду сайыннарыыга үлэлэһиэхтэрэ.

“Энергетикэ” хамыһыһыатын мунньаҕын ыытта

Ил Дархан Санкт-Петербурга XIV норуоттар икки ардыларынааҕы гаас пуорумун кэмигэр дойдуга судаарыстыбаннай Сэбиэтин «Энергетикэ» хайысхаҕа хамыһыһыатын мунньаҕын ыытта.

Тырааныспары гаас уматыкка көһөрүү, гаас саппыраапкатын инфраструктуратын сайыннарыы, гаас-мотуор уматыкка аналлаах тиэһиникэни оноруу боппуруостарын көрдүлэр.

Дойду эрэггийэннэригэр гаас саппыраапкаларын тутууга субсидиялар бэриллэллэр, тырааныспары гааска көһөрөллөр. Соторутааҕыга дойдуга. Бырабыыталыстыбата 2035 сылга диэри гаас-мотуор уматыгын ырыынагын сайыннарыы кэнсипсийэтин биһэргэппит.

Саха сиригэр гааһынан хааччыйы уонна гаастааһын саҥа биэс сыллаах болдьоххо – 2026-2030 сылларга бырагырааматыгар Ил Дархан уонна «Газпром» хампаанньа бырабыылыаннаатын бэрэссэдээтэлэ Алексей Миллер илии баттаатылар. 2030 сылга диэри Саха сиригэр 27 нэһилиэнньэлээх пуона гаастааһына. 550 км кэрингэ гаас турбата тутулуоҕа. «Газпром» уопсай инвестицията 9 млрд 800 мөл. солк. тэҥнэһэр.

СӨ Ил Дарханын уонна
Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Чурапчытааҕы түмэл күнтэн күн тупсан иһэр

Улууска — бу күннэргэ. 5,5 мөл. солк. грант үбүнэн техническэй базаларын хангаттылар

Наталья СИБИРЯКОВА

А.А. Саввин аатынан Чурапчытааҕы история уонна этнография түмэлгэр былырын улахан өрөмүөн үлэтэ ытылыбыта.

Онтон салгыы кэлэктиип “Дьыа кэргэн” национальнай бырайыакка кыттан, 5,5 мөл. солк. суумалаах субсидияны ылары ситиһэн, түмэлгэ саҥа витриналар, интерактивнай экраннар, проектордар, уогунан-күөһүнэн хааччыллыы кэлэн турда, онон улуустааҕы түмэлбит өссө тупсан, кизрэкэйдэ, дьонго-сэргэ аанын арыйда. Ол чэрчитинэн алтынньы 15 күнүгэр дьонуннаах тэрээһин ытылынна. Бастатан туран, манна мустубут дьонго-сэргэ түмэл научнай сотруднига Юрий Толстоухов уонна дириэктэр Афанасий Захаров саҥардыллыбыт экспозицияны көрдөрдүлэр, билиһиннэрдилэр.

Бэлиэ күн үөрүүлээх чааһыгар СӨ култуура уонна духуобунай сайдыы министиэристибэтин муниципальнай тэриллиилэри кытта үлэҕэ социолукутуурунай отдел сүрүн исписэлиһэ Матрена Филиппова, СӨ түмэллэрин дьыалаларын управлениетын сэбиэдиһэ Лена Десяткина эҕэрдэ тылларын эттилэр, үтүө тылларын анаа-тылар: “Чурапчы түмэлэ өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн бары өттүнэн хааччыллыылаах, тупсаҕай, кэрэ көстүүлээх, үгүс экспонаттаах үс бастын түмэл ахсааныгар дьин чакчы кириэр, ол барыта улуус дьаһалтата, чуолаан баһылык Степан Саргыдаев бэйэтинэн, култуура управлениета ыкса үлэлэһэллэриттэн тахсар суол”, — диэн тоһоҕолоон бэлиэтээтилэр. Кэлэктиипкэ эҕэрдэ суругу туттардылар, министиэристибэ Бочуотунай грамотатынан түмэл исписэлиһин Илья Лазаревы, Махтал суругунан бэдэрээччитэри наҕараадалаатылар.

Наталья СИБИРЯКОВА, Елена Макарянская хаартыскаҕа түһэриилэрэ.

Улууспут баһылыга Степан Анатольевич тыл этэригэр махтал тылларын СӨ Култуура уонна духуобунай сайдыы министиэристибэтигэр, СӨ Түмэл дьыалаларын салалтатыгар, бэдэрээччиттэргэ уонна дириэктэргэ Афанасий Захаровка анаата, кэлэктиипкэ Андрей Саввин суруйан хаалларбыт үлэлэринэн бэчээттэнэн тахсыбыт буруолуу сылдыар “Народная медицина” уонна үс үлэтэ хомуллан кирибит трилогия кинигэлэрин бэлэх уонна, улуус Бочуотунай грамотатын Лена Десяткина-ҕа, Махтал суругу СӨ Култуура уонна духуобунай сайдыы министиэригэр Афанасий Ноевка, улуус муниципальнай сакаастарын сүрүннүүр исписэлиһкэ Василина Пахомова-ҕа, “Строймобель” ХЭТ дириэктэригэр Александра Кучина-ҕа, Эҕэрдэ суругу Афанасий Заха-

ровка ытыс тыаһын доҕуһолу-нан туттартаата.

Тэрээһингэ кэлбит хас биридди киһи саҥардыллыбыт экспозициялары сэргии, сөҕө-махтайа көрдүлэр. Муостаҕа тыган Сир планетата хайдах үөскээбитин көрдөрөр проектортан саҕалаан, ханнык ааттаах-суоллаах эра хаһыс үйэҕэ буолан ааспытын кэпсиир уоттаах-күөстээх истиэндэ, Чурапчыбыт алаастарын, кыылын-сүөлүн, көтөрүн-сүүрүн ойуулуур туһунан мунук, улууспут, өрөспүүбүлүкэбит бүгүнгүтүн билиһиннэрэр туспа мунуктар уо.д.а.—барыта ураты үчүгэй, интэриэһинэй. Онон улууспут олохтоохторун бука барыгытын улуустааҕы түмэл ыраас, сырдык, сылаас уорабайын кэлэн көрөн-истэн сэргииргитигэр ыгырабыт!

Чурапчытааҕы Оҕо ускуустуба оскуолатыгар бэлиэ тэрээһин буолла

Бырайыак. Улууспут тэрилтэлэрэ улахан бырайыактарга кыттан, субсидияҥа тиксэн, матырыйаалынай-техническэй базаларын тупсардылар

Анна ЗАХАРОВА

Чурапчытааҕы А.П. Гоголев аатынан Оҕо ускуустуба оскуолата ааспыт үөрэх дьылыгар «Дьэ кэргэн» федеральнай национальной бырайыакка кыттан, 2,5 мөлүйүөн суумалаах субсидия ылары ситиспитэ.

Көрүллүбүт үп оскуола матырыйаалынай-техническэй базатын ханатыгыга, тупсарыыга ананан, күн бүгүн саҥа оборудованиеларынан, мусукаалынай инструменнарынан, көмүүтүрдэринэн, үөрэх миэбэллэринэн хааччылынна. Алтынны 10 күнүгэр бу бырайыак түмүгүн билиһиннэрэр-көрдөрөр үөрүүлээх тэрээһин ытылынна.

Манна улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы Мария Кронникова,

улуустааҕы култуура управлениетын начаалынньыга Петр Гуляев, В.А. Босиков аатынан СӨ Муусука үрдүкү оскуолатын духовой инструменнар кафедратын сэбиэдиссэйэ, педагог, СӨ үтүөлээх артыыһа Александр Кузьмин кытыннылар, оскуола кэлэктиибигэр туһаайан, үүнэр ыччаты кэрэ эйгэтигэр уһуйууга өссө санаттан саҥа кирбиилэри ситиһэллэригэр бастын баҕа санааларын тиэртилэр.

Тэрээһингэ бу оскуола вы-

пускниктара, билигин Муусука үрдүкү оскуолатын устудьуоннара — Дамир Петров, Саида Левина, Еремей Михайлов, Дамир Чириков саҥа мусукаалынай инструменнарга оонньоотулар. Итини тэнэ оскуола үөрэнээччилэрэ үөрэнэр хайысхаларынан эмиэ бэйэлэрин сатабылларын, дьобурдарын билиһиннэрэн, эбэрдэ нүөмэрдэрин бэлэхтэттилэр.

Оскуола дириэктэрэ Алла Сивцева манньк бырайыактар олоххо кириэн, дьэ кэргэнгэ

да, оскуолаҕа да оҕо эргиччи сайдыылаах буолан тахсарыгар, дьобурун толору арыыгар улахан суолталаахтарын туһунан санаатын үлэһиннэ: «Биһиги оскуолабыт сыллата оҥотун ахсаана эбиллэн, сайдан-кэнээн иһэр. Онон сибээстээн, ирдэбил да быһыытынан, саҥа оборудованиеларынан, миэбэллэринэн, үөрэхпитигэр анаммыт тээбириннэринэн хааччыллан иһиэхтээх буоллабыт.

Дойдубут бэрэсидьиэнэ Вла-

димир Путин көбүлээбит федеральнай бырайыага уопастыба олоҕун-дьаһаҕын, тупсарыыга, сайыннарыыга, сананы, сонуну киллэриигэ бигэ тирэх буолар. «Дьэ кэргэн» национальной бырагыраама субсидиятыгар өрөспүүбүлүкэбиттэн 7 оскуола тиксэн, үөрүүбүт улахан. Онон үөрэх министриэтибэтигэр, улууспут дьаһалтатыгар, култуурабыт салалтатыгар улахан махталбытын тиэрдэбит. Быйылгы үөрэх дьылыгар 206 оҕо үөрэнэр. Үөрэнээччилэрбитин 7 хайысханан култуура уонна ускуустуба кэрэ эйгэтигэр уһуйабыт.»

Манньк хабааннаах Россия федеральнай, национальной бырайыактара олоххо кириэн, олохпут-дьаһахпыт бары хайысхаларын сайыннарыыга, саҥа таһымга таһаарыыга теһүү буолаллар.

Ыччат политиката. Аармыйаҕа сулууспалааһын бэйэбиттэн тутулуктаах

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Аармыйаҕа сулууспалы барар саастарын сиппит уолаттары 2025 сыллаах күһүҥҥү ыҥырыы бу тийээн кэллэ. Хас биридди уолу, оннооҕор ордук кинилэр төрөппүттэрин бэбиэскэ тийиитэ долгутара биллэр.

Онуоха Таатта уонна Чурапчы улуустарын байыаннай хамыһаарын, саппааска прапорщик Анатолий Егоровы кытта ити тиэмэҕэ сыһыаннаах кэпсэтиини саҥардыы саҥалаан эрдэхпитинэ, кини төлөпүнэ өрө тырылыы түстэ. Уонна ситим анараа уһугуттан: «Дорообо! Уолум соторутааҕыта уон аҕыһын туолла. Ойоҕо оҕолуноору сылдьар. Онон болдьобун уһаттараары ынабыт», - диэн көрдөһөр саҥа иһилиннэ.

●●● Манньк көрдөһөөччү элбэх. Чопчу бу көрдөһүү урукку өттүгэр сокуонна тирэҕирэр төрүтэ да, төрүөтэ да суох этэ. Бастакы оҕото буоллаҕына, уһаттарыы көнүлүммэт, ол эрэри ойоҕо бүгүҥҥү күнгэ 26 нэдиэлэлээх хат буоллаҕына, оҕолонорун күүтэбит. Оттон аҕыһах нэдиэлэлээх буоллаҕына, аахсыллыбат. Холобур, ити уол аармыйаҕа сулууспалы барда, ойоҕо оҕолонно — оччутугар, 10 күн уопускаҕа кэлэн барар. Оттон сулууспа кэмигэр иккис оҕотун оҕолоннохторуна, ити уолу тутта сулууспалыыр чааһыттан дьэтигэр дьэ кэргэнин балаһыанньатынан ыталлар. Ону таһынан, сулууспатын кэмигэр, кэргэнигэр босуобуйа көрүллэр. Уенигэр бэйэ-кэрдий итинник.

Аны төрөппүттэр итинник төлөпүнүнэн эбэтэр сирэй көрсөн быһаччы миигинэн быһаартарыахтарын баҕараллар.

●●● Анатолий Маркинович, үлэли кириэххиттэн бу хайыс даҕаны ыҥырыы буолла. Ааспыкка олоҕуран, уолаттарбыт аармыйаҕа барыылара хайдах буолуо диэн сабаҕалыыгын?

●●● Аармыйаҕа барыы турута мөлтөх. Эбиитин, Дойду үрдүнэн Анал байыаннай дьайыы бэлиитикэтэ бара турарынан, уопастыбаҕа кэккэ ыарахаттар үөскүүлэр. Дьин иһигэр кириэххэ, төрөппүттэр сөптөөхтүк айманалларын өйдүүбүт. Онуоха биһиги Дойдубут бэрэсидьиэнэ Владимир Путин этиитигэр олоҕурабыт — ол эбэтэр, аармыйаҕа ыҥырыллааччы бойобуой дьайыы буола турар сиригэр барыа суохтаах. Билинни туругунан уолаттар этэнгэ сулууспалаан кэлитэлээн иһэллэр. Быйыл күһүҥҥү хомуурга ыҥырыллыбыт уолаттартан 13%-рын сулууспалыы ытыахтаахпыт. Ааспыт сылга былаан 85% туолбута. Ыччаппыт доруобуйатын турута сылтан-сыл аайы мөлтөөн иһэр — үгүстэр тиистэринэн, ис уорганнынан сыыйыллаллар. Итини таһынан, 20-чэ %-нара — саастыылаахтарыттан эт-хаан өттүнэн сайдыыларыгар хаалыктаах. Өссө урукку сыллары кытары тэннээтэххэ, нэһиликтэргэ байыаннай учуот сүрдээҕин ытыллар. Холобур, бэбиэскэни тутан баран, ханнык да төрүөтэ суох куотуна сылдьааччылар, билинни туругунан, суохтар. Биһиги билигин биир киэн туттуубу-

тунан — Семен Андреевич Ноговицын диэн 2004 сыллааҕы төрүөх уол улахан куонкуруу ааһан, Санкт-Петербург куоракка Киров аатынан үрдүкү байыаннай медицинскэй академияҕа үөрэнэ сылдьар.

●●● Төрөппүттэр билинни уустук кэмгэ оҕолорун аармыйаҕа ытарган дьиксинэллэрэ баар суол. Эн, аармыйа олоҕун иһиттэн билэр киһи, итиннэ көрүүҥ хайдахый?

●●● Биһиги санаабытыгар, төрөппүттэр өттүлэриттэн аармыйаҕа сулууспалааһыны утары аҕытаасыйалааһын улахан. Ол — биллэр суол. Уолаттарын итинник түктэри сизгэ-майгыга иитэллэрэ хомолтолоох. Киһи хайдах сулууспалыыра, сүрүннээн, бэйэтигэр тутулуктаах. Саха уолаттара мэлдьи саха аатын түһэн биэрбэтэрбит диэн санаанан салайтарыахтаахтар. Уолаттарбытын сахалыы сизги-туому тутуһан, алҕаан ытарбыт улахан суолталаах. Кинилэр этэнгэ эргиллэн кэлэллэригэр, санаалара бөбөргүүрүгэр дьайыылаах буолуо этэ.

Холобур, оҕо эрдэхтэриттэн ыалдьар уолаттар бааллар, онуоха мэдиссиинэ докумуоннара мэлдьи итэҕэс-быһаҕас буолар. Ол кини бэйэтэ сылааһы көрдөрүмүмтэбиттэн тахсар. Хас биридди киһи саныгар төбөлөөх, ханнык баҕарар докумуоннарга күүстэринэн илии баттаппаттар, барытын болҕомтолоохтук истэр, ааҕар ордук.

Аармыйаттан куттанымыха наада — хас биридди уол, 5-с кылаастан саҥалаан, бэйэ-

тин олох уустуктарыгар бэлэмниэхтээх: киинэ көрөн, эт-хаан өттүнэн дьарыктанан, куруһуоктарга уһуйуллан иһиэхтээх — 18 сааһыгар барытыгар бэлэм киһи үүнүөхтээх буоллаҕа. Ону ааһан, аармыйа уол оҕо инники олоҕор улахан туһалаах буолар, холобур, үлэҕэ да киирэригэр «Аармыйаҕа сулууспалаабытын дуо?» маннайгы ыйытыгынан буолар.

●●● Анатолий Маркинович, анал байыаннай дьайыыга ытыгы итиэннэ хантыраагынан сулууспа туһунан туту этэр дээххин?

●●● Хантыраагынан сулууспа өссө 1992 сылтан эксперимент быһыытынан ытыллан баран, билигин маассабайдык кирирдэ. Биһиги военкоматпыт нөҥүө бараллар. Барыахтарын иннинэ, сийилии сыта-тура толкуйданыахтарын наада. Бастатан туран, дьэтин-уотун, дьонун-сэргэтин саныахтаах, улахан быһаарыныы эрэ кэнниттэн биһиги нөҥүө докумуоннарын хомуйсуохтарынын сөп. Докумуну толоруу түргэн бэрээдэгинэн ытыллар, барыта толоруллар. Кылаабынайа, онно барытыгар доруобуйата эппиэттээр буолуон наада. Кими даҕаны күһэйбэппит эрэри, сырдатыйы, билиһиннэри бэрээдэгинэн кэпсээтэххэ итинник.

●●● Аармыйаттан кимнээх босхолоноллуруй?

●●● Аармыйаттан босхолонолор: доруобуйаларын туруга эппиэттээбэт дьон, ыарахан ыстатыйанан сууттаммыт дьон, инбэлииттэр, өскөтүн, учунай истиэпэннээх эбэтэр профессор буоллахтарына. Кини-

лэри сэргэ призывник ийэтэ, аҕата, убайа, быраата, балта ыҥырыынан, эбэтэр байыаннай хомурунан ыҥырыллан, сулууспалыы сылдьан өлбүт буоллахтарына. Оннук призывник байыаннай сулууспаҕа ыҥырыллыбат, киниэхэ тутта байыаннай билиэт туттарылар. Оттон кылгас кэмгэ отсрочка ылыы чааһын эттэххэ, дьэ кэргэнин балаһыанньатынан эрэ буолуон сөп — ол эбэтэр ийэтэ, аҕата инбэлииттээх, уолларыттан ордук көрөр киһилэрэ суох буоллаҕына, кини төрөппүттэрин көрө-истэ хаалар. Ону таһынан устудьуоннарга үөрэнэр кэмигэр биридэ эрэ бэриллэр. Холобур, кэллиэскэ үөрэнэр кэмигэр бэрилиннэҕинэ, институтка тахсан салгыы үөрэнэр түгэнигэр, иккиһин кыайан көрүлүбэт. Устудьуоннуу сылдьан, бэйэлэрийн баҕаларынан, биһиэхэ кэлэн, сайабылыанньа толорон сулууспалаан кэлбит уолаттар эмиэ бааллар. Кинилэр үөрэхтэрин миэстэтэ оннунан хаалыахтаах, аармыйа кэнниттэн кэлэн үөрэхтэрин түмүктүүлэр. Сулууспа болдьоҕо — 12 ый. Уолаттар билигин, сүрүннээн, Уһук Илинни байыаннай чаастарга сулууспалыыллар: Приморская кыраай, Хабаровская о.д.а. Итини таһынан, Чурапчы нэһилиэгэр үлэли олоҕор байыаннай учуоту ытар өстуолбут Иван Кандинский аатынан «Айыллаан» КК-тэн бу күнүгэр көһөн, билигин нэһилиэк дьаһалтата үлэли олоҕор дьэтигэр («Арчы» дьэтин таһыгар) үлэтин салгыаҕа.

●●● Анатолий Маркинович, кэпсээнин иһин махтанабыт.

Улууспут киинигэр «Колымчанка» иистэнэр ателье аһылынна

Тиэргэн. Чурапчы элбэх оҕолоох ыаллара Протодьяконовтар социальнай хантыраак көмөтүнэн бэйэ дьыаланы тэриннилэр

Марфа ПЕТРОВА

Кэнники сылларга социальнай хантыраак бырагыраамата үлэлээн, элбэх киһи тус идийэлэрин олоххо киллэрэн, сөбүлүүр дьарыктарынан дьарыктаналлар, эбии дохуоттаналлар.

Чурапчы килбэйэр киинигэр Е.А.Борисов аатынан уулуссаҕа «Колымчанка» иистэнэр ателье үөрүүлэх түгэнгэ аһылынна. Бу Чурапчы нэһилиэгин элбэх оҕолоох ыаллара Евдокия, Арамис Протодьяконовтар социальнай хантыраак көмөтүнэн бэйэ дьыалатын тэриннилэр.

Протодьяконовтар көмө үп-тэринэн улахан кыамталаах иистэнэр массыналары, бырамысыланнай өтүүк, паровой генератор, манекен уонна да атын иискэ туттуллар маллары атыласпыттар, ону сэргэ килийиэннэргэ табыгастаах сырдык эйгэни тэрийэн, өрөмүөн үлэтин ыппыттар. Онон кэлбит дьон-сэргэ толору хааччыллыылаах, аныгылыы тупсаҕай көстүүлэх сыаха сакаастарын биэриэхтэрэ. Манна уруу былааччыларын, киз-һээни былааччыларын, сахалыы таҥаһы уонна да атын оҕо, улахан дьонго сөптөөх таҥас арааһын тигиэхтэрэ, уларытан, тупсаран биэриэхтэрэ.

Евдокия Протодьяконова, ателье салайааччыта, Орто Халыматтан төрүттээх Чурапчы олохтооҕо:

— Иис абыланар тапталлаах эбэм кыра оҕо эрдэ-хиттэн сыһыарбыта. Ол иһин оскуолабын бүтэрээт, Дьокуускайдааҕы индустриальнай педагогическай колледж-ка туттарсан кирибитим. Манна мин бэйэбин булуммутум, иис олоҕум дьыалата буоларын билбитим. Ол курдук, 2006 сыллаахха иистэннээн-кыры-йааччы идэтин баһылаан, бу бүгүнгү сыалбар диэри 17 сыл «айаннаан кэллим». Баҕа санаам туолбутунан, олус үөрэбин, долгуабын.

Биһиги дьыэ кэргэн үс оҕолоохпут. Улахаммыт — 8-с кылаас үөрэнээччитэ, кыраларбыт 6, 3 саастаахтар, уһу-йаанна сылдьаллар. Кыраларбын көрөн олохтор кэммэр, быыспар сакаас ылан иистэммитим. Оннук мэлдьи сакаастыыр килийиэннэр эбиллэн барбыттара. Ол кэмгэ социальнай хантыраак туһунан иистэн сэргээбитим. Билэр кыргыттарым номнуо туһанан, бэйэ дьыалатын арынан, үлэлиилэр этэ. Кинилэртэн сүбэлэтэн, бизнес-былаан суруйан, кыт-

тарга холонон көрбүтүм. Бастаан, кыайан тиксиксүбүм. Ол иһин бырайыакпын өссө тупсаран, иккистээн кыттан, бу көмөнү ыллым. Урбаанныт Евдокия Оконешниковаттан уһун болдьоххо дьыэ куортамнаһан, сагалыы толору өрөмүөн-нээтибит. Онон үлэлииргэ да астык буолла. Манна барытыгар кэргэним Арамис Василье-

вич тэнгэ үлэлэһэн, күүс-көмө, тирэх буолла. Арамис — эмиэ урбаанныт, таһаҕас таһытынан дьарыктанар.

Сыахпыттар «Колымчанка» диэн ааты ингэрдибит. Орто Халыматтан төрүттээбим быһытынан, дойдум куруук күүс-сэниэ биэрэ турдун диэн, манньк ааты толкуйдаатым. Билигин сыахпыттар үлэһиттэр — иккиэбит. Инникитин тендергэ кирисэн, түөрт үлэһити ылыахпын баҕарабын. Үөрэхпинэн күн-нээби кэтиллэр таҥаһы барытын тигэбин. Манна эбии биллэр иистэннээннэ Агафья Смирниковаҕа эксклюзивнай корсеттаах былааччыларын тигиигэ анал кууруһу ааспытим. Ол иһин күндү түүлээхтэн ураты таҥас бары көрүнгүрүгэр сакаас ылыахпын сөп. Көлөктибинэн таҥастары эмиэ тигэбит.

Бу күн үөрүүлэх быһыыга-

Ателье салайааччыта Евдокия Протодьяконова. ААПТАР ТУҢЭРИИЛЭРЭ.

майгыга улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы Мария Кронникова, Евдокия, Арамис Протодьяконовтар уонна дьыэ хаһаайката,

нинэн улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы Мария Кронникова, Чурапчытааҕы «Мой бизнес» киин салайааччыта Ольга Мо-настырева уонна ынҕырылаах ыалдьыттар эбэрдэлээтилэр. Тус этиилэригэр сыах «Колымчаана» диэн аата киһи өйүгэр судургутук хатанан хааларын, уратытык иһиллэрин

урбаанныт Евдокия Оконешникова аалай лиэнтэни быстылар.

Бэлиэ түгэ-

Лидия Тосукаева.

бэлиэтээтилэр уонна саҥа аспаалламмыт суол үстүн элбэх килийиэн сыбыытаһан кэлэ турарыгар, ателье кэнээн, сайдан иһэригэр баҕардылар.

Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын сүрүн исписэлиинэ Пелагея Яковлева эбэрдэлээн туран, олохтоох дьаһалта аатыттан 10 000 суумалаах сэртификэти туттарда.

Улуустааҕы социальнай харалта салайааччыта Лидия Тосукаева:

— Биһиги улууспутугар сыллата социальнай хантыраак түһэрсэргэ анаан өрөспүүбүлүкэттэн уонна федеральнай бүддьүөттэн 20 мөл. солк. кэринэ суума кэлэр. Быйыл 23 мөл. солк. кэринин 87 ыалга түнэтэн, түмүктээн эрэбит. Характара умайа сылдьар, инникигэ дьулуурдаах, ыарахаттартан толлубат, ханнык баҕарар мөһөйдэри туоруурга бэлэм уонна ис сүрэхтэриттэн бэйэ дьыалатын арыммыт дьон дьыалата ситиһиилээх буолар. Онон Протодьяконовтар дьыэ кэргэнгэ судаарыстыбаттан ылбыт көмөлөрүнэн тэримит дьыалалара сайда, үүнэ турарыгар, ательелара улаатан холобур буоларыгар эрэнэбит.

Видео
бу сикээн
кириэн
көрүг

“Айылгы” 15-с айар дьылын арыйар

С.Култуура. Улууспут олохтоохторун санга айар дьылга сонун нүөмэрдэр, соһуччу үөрүүлээх түгээннэр күүтэллэр

Чурапчы килбэйэр киинигэр турар И.Н.Винокуров аатынан оройуоннаабы «Дайылгы» норуот айымньытын дыэтэ быйыл алтынныга 15-с айар дьылын арыйар.

Хас күнүн ахсын сана айар үлэ
дбылыгар култуура үлэһиттэрэ
ураты кэнсиэрдэри, быыстап-
калары туруорар, куруһуокта-
ры үлэлэтэр. Ол курдук, быйыл
норуот айымньытын дьиэтэ
өбөлүргө, ыччаттарга, аҕам
саастаахтарга анаан, куруһуок-
тарга, түмсүүлэргэ дьяарбанка
тэрийэр.

Алтынны 20-29 күннэригэр "Алтынны, дьобур, сатабыл" диэн куруһуоктар уонна түмсүүлэр кииннэрэ тэриллэн үлэтэ саҕаланна. Норуот айымньытын хайысхаларыгар – үгкүүгэ, ырыаҥа, тыйаатырга, фольклорго, норуот уус-уран оҥоһуктарыгар үөрэниин, дьарыктанын баҕалаах дьоммутун дьаарбанкаҕа кэлин суруйтараргытыгар ыңырабыт.

Алтынны 24 күнүгэр П.М.Решетников аатынан Чурапчытаагы норуодунай ты-

✿ "Айылгы" НАДЬ-тин кэлэктиибэ.

йаатыр режиссера Иван Бушков, Дмитрий Наумов суруйбут кэмиздьиэтигэр олоһуран, «Олустар забастовкалара» испектээги көрдөрүүбэ. Оруолларга Айылгы Пинигина, Алек-

сей Ходулов, Семен Ноговицын, Антонина Иванова, Сардаана Кузьмина, Элеонора Дьяконова оонньуохтара.

Алтынны 25 күнүгэр Элеонара Дьяконова «Ырыа тула»

бырайагар
биир дойду-
лаахпыт, СӨ үтүөлээх ар-
тыһа, кутуллар көмүс куо-
ластаах Анастасия Готовцева
ыалдьыттаҕа. Бу киһи кыт-

тыныны ылыяхтара: Анастасия күн күбэй Ийэтэ Февронья Филимонова, “Айыллаан” эрдэ-
життэн кинини кытта бииргэ
үлэлээн, ыллаан-туйан ааспыт
дoвoттoрo-aтaстaрa уoннa Чy-
рaпчы улуухун тaлaннaах
ыччaтa.

Ортон сэтгэний 1 кунгүгэр
ноттогтан тахсар айар кунгүгэр,
талааннаах дьоммутун кытары
улахан «Шоу кэнсиэргэ» ыны
рабыт. Кыттыыны ылахтара:
Саха өрөспүүбүлүкэтин үтүө-
лээх тириэньэрэ Гаврил Нох-
тунскай, П.Н.Сокольников
аатынан киин балыыһа пе-
датыг бырааһа Ольга Оленова
Хатылы нэһилиэгин «Көмүөл»
эр дьон ансаамбыла, «Дайан»
үнгүү ансаамбыла, уо.д.а.
ыллыыр-туойар ыч-
чаттарбыт кыттыылаах
улахан кэнсиэргэ ыны-
рабыт. Саҥа айар дьылга
сонун нүөмэрдэр, соһуч-
чу үөрүүлээх түгэниэр күү-
тэллэр.

"Айылгылыын" бийргэ буолун, кэлэн көрүҥ-сэргээн, күндү көрөөччү буолун дииҥ ыгырабыт!

Ольга Ноева.

Үөрэх. Үөкүйэ Дьөгүөр айымньылаах үлэтин салҭанар олуга уурулунна

Алтынны 11 күнүгэр профессор Г.П.Башарин аатынан Сылан орто оскуолатыгар педагогической наука хандыдаата, РСФСР үтүүлээх учуутала, К.Д.Ушинский мэтээлин кавалера, новатор, методист, эколог учуутал Егор Дмитриевич Макаров төрөөбүтү 90 сылыгар аналлаах «Үөкүйэ аабылара» научнай-практической кэмпириэнсийэ буолла.

Кэмпириэнсийэҥэ көргэнэ,
доруобуйа харыстабылын бэ-
тэрээнэ Евдокия Макарова,
кыыһа, сизэннэрэ, хос сизэннэ-
рэ, Сылга нэһилиэтин баһылыга
Егор Макаров, улуус дьокутаата,
үөрэнээччигэ Василий Плато-
нов, ХИФУ-ттан, ЧГФКСИ-тан
учуонайдар, улуустаагы үөрэх
управлениетыттан, бииргэ үлэ-
лээбит кэллиэгэлэрэ уонна
үөрэнээччилэрэ ыалдыттааты-
лар. Кэмпириэнсийэни оскуола
дириэктэрин эт. Лидия Сивце-
ва махтал тылынан саҥалаата.
Салгыы С.Н.Донской –II ааты-
нан Үөрэҥи сайыннара уонна
идэ таһымын үрдэтэр инсти-
тут сүрүннүүр преподавателэ
Варвара Аммосова Үөрэх уонна
Саха сиригээҥи экология, айыл-
ҕаны туһаны уонна ойуур ха-
һаайыстыбатын министиэ-
ристибэлэриттэн, оттон үөрэх
улуустаагы управлениетын хон-
туруол уонна үөрэх хаачыстыба-
тын кэтээн көрүү отделын са-

лайлааччы Ираида Винокурова Чурапчы улуусун дьаһалтатыттан уонна үөрэх салалтатыттан анаммыт наҕараадалары тухааннаах дьонно туттардылар. Тэрээһин аһыллытыгар үөрэнээччилэр Е.Д. Макаров олобун кэрчик кэмнэрин көрдөрөр экспозицияны туруоран, бары долгуйа ылынныбыт.

Бу улахан тэрээһингэ 106 алын сүһүөх кылаас үөрэнээччилэрэ, улуус үгүс оскуола тыттан уонна Дьокуускайтан, Ньурба, Бүлүү, Горнай, Хаҥалас, Муома улуустарыттан кытыннылар. Барыта 6 сиэскийэ үлэлээтэ. Кэмпиринсийэ Мунутуур кыайылыахтарынан «Үөкүйэ Дьөгүөр оҥолорго бэлэз» чинчийэр үлэлээх Дыгын Протодьяконов, Юра Сивцев буоллулар, салайааччылара -- алын сүһүөх кылаас учуутала Варвара Друзьянова.

Бу күн кэмпириэнсийэ чэрчитинэн “Чурапчы улууһун учууталлара” сизэрийэҕэ «Егор Дмитриевич Макаров – Үөкүйэ Дьөггөр» кинигэ биһирэмэ буолла. Нэһилиэк бибилэтиэкэрэ Анастасия Аммосова кинигэ ис хоһоонун арыһан, сиһилии билиһиннэрдэ. Салгыы «Ийэ сири таптыырга, киниэхэ сүгүрүйэргэ ынгырабын...» диэн ааттаах Егор Дмитриевич аатын, айымньылаах үлэтин үйэтитэргэ туһуламмыт төгүрүк остуол тэрилиннэ. Төгүрүк остуолу педагогической наука ханды-

📷 "Үөкүйэ аабылара" кэмпириэнсийэ түгэнэ.

даата Татьяна Макарова салайда. Татьяна Алексеевна кириитылыгар Үөкүйэ үлэтин-хамнаһын, үлэлээбит ньымаларын сырдатта, кыттааччылары кэпсэтийгэ ынырда. Дьохуннаах кэпсэтии тэрилиннэ, элбэх этии киирдэ, Егор Дмитриевич туһунан истин ахтылылары онордулар. Төгүүк остуол сүннүбүнэ резолюция ылбылынна.

Үтүөкөннээх учуутал киэн хабааннаах үлэтин үйэтигэргэ үгүс сыратын анаабыт, Сылан оскулатыгар 55 сыл оҕону иитиигэ-үөрэтиигэ үлэлээбит Клара Гаврильевна Макарованы бочуоттаах сынньаланна атаарыы олус долгутуулаах, истин

буолла. Ыалдыттар Егор Дмитриевич тэрийбит, кини аатынан мусуойу, кэнники Клара Гаврильевна байыппыт мусуойун олус кэрэхсээн-сэргээн көрдүлэр, махтаннылар.

Улахан тэрээнин биир сонун түгэнинэн Егор Дмитриевич 80-с сыллартан ыра санаа оностубут, киэн эйгээ танаара саагабыт, саха киһитин сүрэбин-быарын ортотунан киирэр сахалыы инструмуннар намын-наскыл муусукаларын иһиттибит. С.Я. Макарова сайаагаччылаах «Айар кыл» ансамбылларын уонна бэйэбит үөрэнэччилэрибит (сал. Марфа Готовцева) сахалыы инструмент

доуһуоллаах ырыаларын, олус сэргээтибит, сөбүлээтибит.

Түмүккэ Е.Д. Макаров кэргэнэ, кыыһа ис сүрэхтэн махтан-
нылар. Бу курдук Сылан орто
оскуолатыгар өрөспүүбүлүккэ
аан бастакынан тыа сириттэн
кандидатскай диссертацияны
көмүскээбит, оҕону кыра эр-
дэҥиттэн экологическай кул-
туураба үөрэтии научнай төрү-
түн онорбут Егор Дмитриевич
Макаров-Үөкүйэ Дьөгүөр аата,
айымныылаах үлэтэ сиһилии
сырдатылынна, салҕанар олута
уурулунна.

Лидия Сивцева,
оскуола дириэктэрин
эбээһинэһин толорооччу.

Улуу сэрии кыттыылааҕа, Ааллаах Үүн таһаҕасчыта

Дьыллар уонна дьоннор. Күнгэ 2 га 87 суотай сири хотуурунан охсон рекорд олохтообут, 1946 сылга сүүрүүгэ Чурапчы оройуонун чөмпүйүөнэ буолбут биир дойдулааҕым туһунан сырдатыйым

Чакыр нэһилиэгиттэн Аҕа дойду сэриитигэр 103 киһи кыттыбыта, онтон 37 киһи сэрии толоонугар охтубута, 3 киһи үлэ фронугар сылдьан өлбүттэрэ, 27 киһи араас эчэйиини ылан, бааһыран, ыалдьан, босхолонон кэлбиттэрэ, 35 киһи сэрии бүппүтүн кэннэ дойдуларыгар төннүбүттэрэ, ити иһиттэн 14 киһи үлэҕэ сылдыбыта.

Аҕа дойду сэриитигэр тыыннаах эргиллэн кэлбит Гаврил Николаевич Адамов Боотуруускай улуусугар I Чакыр нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Кини – тоҕус уоллаах Лөһөтүү Ньукулай бэһис уола, начаалынай кылаас үөрэхтээх, “Яковлев” холкуос чилиэнэ. Аармыйаҕа барыан иннинэ хонуу үлэһитинэн, кыһынын Ааллаах Үүн таһаҕаһын таһыыга үлэлээн сылдыбыта.

Ааллаах Үүнгэ

Колхуос саамай кыайыгас, до-руобай дьонун, ат көлө басты-нын сүүмэрдээн, сэтиннигэ алта ыйдаах таһаҕас таһы-тыгар ытталлара. С.Г.Старос-тин “Тоҕус көлөхүн тохтубут суола” диэн кинигэтигэр су-руйбутунан, таһаҕаска сэрии, хоту көһөрүллүү иннинэ, Чу-рапчы оройуонун 81 колхуона, көһөрүллүү саҕана 40 колхуона кыттыбытара. Колхуостарга хаһаайыстыба төһө көлөлөө-үнэн көрөн, оройуон сыппара түһэрэрэ, оройуонга дьаһалы өрөспүүбүлүкэттэн “Якутзолотоснаб-транс” ытара. 1935 сыл дьаһалынан, 7480 т/км эбэтэр 750 т. таһаҕас таһыллыахтаах эбит. Оройуонга кэлбит манньк дьаһалы көлө баһыгар 240-300 киилэли таһаҕаһы үлэрэл-лэрэ.

Таһаҕасчыттар Ааллаах Үүнгэ айаннарын бэйэлэрэ олорор туһаайыларын саҕа-лыыллара. Алаҕардар, бахсы-лар, сыланнар Тааттанан Алдан өрүһүгэр түһэллэрэ. Соҕуруу нэһиликтэр Мындаҕаайы-нан Ноху үрэхтинэн үктэтэллэр эбит. Ситэтэ суох көрдөрүүнэн, Чакыртан “Молотов” колхуос-тан 24, “Правда” колхуостан 7, “Яковлев” колхуостан 20 киһи сылдыбыт. “Яковлев” кол-хуостан Ааллаах Үүнгэ барбыт дьон испиһэҕэр 4-с киһинэн Гаврил Николаевич Адамов су-рулла сылдьар. “Чурапчыттан, барыта, 800-900 киһи сылды-быта биллэр” диэн кинигэ-гэ суруллубут. Онон 553 киһи кирибит, онтон 111 киһи ахты-суруйбут, 442 киһи испиһэккэ кирибит. Таһаҕасчыттар өттүлэ-

риттэн хамнас аахсыбыттарын туһунан ахтыы суох. Таһаҕас-чыттарга ааҕыллыбыт харчы колхуос счотугар кириэрэ, ону колхуос араас кыһалҕатыгар тутталлара.

Гаврил Николаевич Ааллаах Үүнгэ хаста сылдыбыта чуол-кайа суох – 1943 сыл, сэриигэ ынҕырыллыар диэри, сылды-быт диэн суруллар. Кини ити кэмнэ күөгэйэр күнүгэр сыл-дьар, кыанар бөҕө эдэр киһи эбит, онон кырата үстэ сылды-быта буолуо диэн сабаҕаланар.

Чурапчы улуусун архыбыгар

2020 сыл, кулун тутар 25 кү-нүгэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин Мэнэ Хангалас, Уус Алдан улуус-тарын байыаннай комиссара А. Петров илии баттааһыннаах «Копия Алфавитной книги призванных в армию Чурап-чинским объединенным рай-военкоматом 1941-1945 г.г.» туттарбытара. Чурапчы оро-йуонуттан военкоматынан 1941-1945 сылларга, сэриигэ ынҕырыллыбыт, мобилизация-ламмыт байыастар тустары-нан, бу Алфавитнай кинигэҕэ кирибит бэлиэтээһиннэр дьин-нээх, тугунан да солбуллубат туоһу докумуоннар буолаллар. Кинигэ 25-с сирэйигэр “529 нүмэринэн Гаврил Николае-вич Адамов, 1920 сыл төрүүх, 1943 сыл, бэс ыйын 23 күнүгэр 1304 нүмэрдээх хамаандаҕа, 2-с нүмэринэн сэриигэ ынҕы-рыллыбыт, 180 нүмэрдээх бо-суобуйа ыларыгар ысыраапп-ка бэриллэбит, 1946 сыл, ыам ыйын 20 күнүгэр демобилиза-цияламмыт” диэн суруллубут.

Чакыртан Сэрии, Үлэ фронтун кыттыылаахтарын су-руйан хаалларбыт М.К. Кирил-лин “Чакырдар – Аҕа дойду сэриитигэр” кинигэтигэр: «Гаврил Николаевич 1943 сыл, бэс ыйыгар ынҕырыллыбыта. Даурияҕа тийэн, байыаннай бэлэми ааһан, арҕаа сэриилэ-хэр чааска тийээт, ыалдьан,

төннөн кэлэн, Улан-Удэ госпи-талыгар алта ый устата эмтэм-митэ. Японияны утары сэриигэ 582-с стрелковой полкаҕа станковой пулемекка 2 нүмэр-дээх пулеметчигынан сыл-дьан, Хайларынан, Харбинынан ефрейтор званиелаах, Хинган хайатынан Чан-Чунь куорак-ка тийибитэ.” Станого, кожуҕар уута, ботуруона суох станко-вай пулемет бэйэтин ыйааһы-на 20 кг, станоктаах, кожуҕар уулаах, ботуруоннаах 65-70 кг эбит. Гаврил Николаевич чакчы кыахтаах киһи буолан ити ыйааһыны сүгэ сырыттаҕа.

И.М. Павлов “Албан ааттара өлбөөдүйбэт”

Кинигэтигэр “Ини биилэр идээннэрэ” балаһаҕа Чурапчы оройуонуттан биир ыалтан сэриигэ барбыт ини-биилэр тустарынан суруйбута. Чакыр нэһилиэгиттэн 9 ыалтан икки-лии, үстүү, түөртүү уолаттара сэриигэ кыттыбыттарын туһу-нан суруйбута история чакчы-тынан буолар.

1. Хатыы Миитэрэй икки уоллааҕа иккиэн,
2. Адамов Иннокентий үс уолтан биир уола,
3. Алексеев Байбал икки уо-латтара иккиэн,
4. Егоров Николай Иванович түөрт уолтан икки уола,
5. Лебедев Константин Ни-колаевич икки уола иккиэн,
6. Саввин Егор Яковлевич үс уолтан биирэ,
7. Филиппов Михаил Алек-сандрович икки уолуттан биирэ,
8. Филиппов Константин Михайлович үс уолуттан биирэ эргиллэбэтэхтэрэ.

9 Адамов Николайдаах (Лө-һөтүү Ньукулай) 4 уоллара, 1 сиэннэрэ сэриигэ ынҕырыллы-быттара. Хаҕа, бары бааһыр-даллар даҕаны, этэнгэ эргил-либиттэрэ.

1. Егор Николаевич Адамов -1897 сыл төрүүх; 1944 сыл кулун тутар 23 күнүгэр сэриигэ ынҕырыллыбыта, илинҕи кыра-ныысса харабылыгар сылды-быта. 1945 сыл Японияны утары сэриигэ кыттан, этэнгэ ордон, сэтинни ыйга дойдуту-гар эргиллибитэ. Кэлээт, кол-хуоһугар илии үлэтигэр уонна хонуу биригэдьиirinэн үлэ-лэлээбитэ. 1974 сыл ыалдьан өлбүтэ.

2. Егор Николаевич төрөп-пүт уола Петр Егорович Адамов – комсомолец. Сэриигэ 1944 сыл, бэс ыйын 16 күнүгэр 18 сааһыгар ынҕырыллыбыта, илинҕи кыраныысса манабы-лыгар турбута, 982-с стрелко-вай полкаҕа минометчигынан сылдыбыта, Японияны утары

сэриигэ кыттыбыта. 1945 с. ах-сынньыга идээнгэ түбэхтэн, илиитигэр оһолломмута. 1946 сыл, тохсунньуга инбэлиит буолан дойдутугар эргиллиби-тэ, биэнсийэҕэ тахсыар диэри, буҕаалтырынан үлэлээбитэ. Ди-рингэ олорон, 2005 сыллаахха өлбүтэ;

3. Гаврил Николаевич Адамов – Халла – 1920 сыл төрүүх. 1943 сыл сэриигэ ынҕы-рыллыбыта, 184-с, 582-с стрел-ковой полкаҕа кыттан, Япония-ны утары сэриигэ кирисибитэ. Этэнгэ сылдьан, 1946 с. ыам ыйыгар эргиллибитэ. 1998 сыл-лаахха ыалдьан өлбүтэ.

4. Константин Николаевич Адамов – 1925 сыл төрүүх. 1943 сыл бэс ыйыгар сэриигэ атаа-рыллыбыта. Бастаан, иккис эс-кадронга кыттан, Сахалинҕа тийибитэ, 1947 сыл дойдутугар төннүбүтэ. 2018 сыл 93 сааһы-гар ыалдьан өлбүтэ;

5. Семен Игнатьевич Кузь-мин – Лөһөтүү Ньукулай уола. Ийэлэринин биригэ төрөөбүт Кынаачай (Хорондоо), Хайах-сыт нэһилиэгин киһитэ, Семену уола суох буолан, көрдөөн ылан ииппитэ. Семен ииппит дьо-нууан Кузьмин буолбута. С.И. Кузьмин 1944 сэриигэ барбыта, сэрии бүппүтүн кэннэ салгыы сулууспалаан, 1950 сылга төн-нүбүтэ. Чурапчыга кириэн, ты-рахтарыыс идэтин баһылаан үлэлээбитэ, 1981 сылга өлбүтэ.

Гаврил Николаевич сэрииттэн кэлэн баран,

Холхуоһугар бастын үлэһити-нэн биллибитэ. 1947 сыл, от охсуутугар буурдааһынҕа Көр-дүгүннээх алааска 3 га буолуо диэбит сирдэригэр соҕотоҕун үлэтин саҕалаабыта.

Киэһэ сөпкө, эрдэ даҕаны диэххэ сөп, бүтэрбитэ. Охсул-лубут сири кээмэй-дээбиттэрэ – 2га 87 суотай буолбута.

Мээрэйдээчи, чочуонай бөҕө киһи, ходуһа ортотугар турар кыра бөлкөй талаҕы туспа мээрэйдээн көбүрэтэн иһэрэ. Гаврил Николаевич сайынҕы от үлэтин кэмигэр 100 га сири охсоро.

Ити кэмнэ Амматтан уол, кыыс оҕолоох Матрена Павлов-на Федорованы кэргэн ылан, биэс оҕолороммутун кэннэ, кэр-гэнэ куоракка кириэн эмтэнэ сытан өлбүтэ, биэс оҕолоох оҕ-дообо хаалан баран, сэриигэ кэргэнэ өлбүт Дария Степа-

новна Ефремова-Алексееваны кэргэн ылан, биир уолламмы-та. Дария Степановна бастакы кэргэнэ Петр Павлович Алек-сеев – Сыппыан СНБО үөрэ-нэн милииссийэ буолбут, 1941 сыл, куоракка ОСО авиакимия үлэли олорон сэриигэ ынҕы-рыллыбыт. Читаҕа, салгыы Но-восибирскайга эписсиэрдэр оскуолаларыгар үөрэммит, лей-тенант званиелааммыт, бааһы-ран 41-с полевой 2540 нүмэр-дээх госпитальга эмтэммит, 1945 сыллаахха Латвийскай ССР Кибартай куорат госпиталыгар сытан өлбүтэ биллэр.

Гаврил Николаевич маннькаһтар: “Эдэр сылдьан, Чакыртан Аммаҕа ыһыах-ха кириэн күрэхтэһээчибин. Сүүрэн, күрэхтэһэн кыайан, 3 солкуобай, былаат, кутуу чэй бириис биэрбитэрин ийэбэр аҕалан үөрдээчибин. Таатта баһыттан, сарсыарда эрдэ туран, сүүрүүнэн Аммалыыр этим. Этербэспин харыстаан, устан, кыбынан баран, атах сыгынньах сүүрээчибин”. Гаврил Николаевич «26 саас-пар сылдьан сүүрүүгэ; кылы-га, куобахха; быа көтүүтүгэр; тустууга оройуон ыһыахтары-гар кими да иннигэр түһэрбэк-кэ, биир сайын 18-та харчынан, мүнэнэн бириистэргэ тиксэн, “Кус быһый” аатын ылбытым” диэн ахтыбыта сурукка тиһил-либит. Гаврил Николаевич 1946с. оройуон ыһыаҕар сүү-рүүгэ чөмпүйүөн буолан турар – ханнык дистанцияҕа, төһө бириэмэни көрдөрөн чөмпү-йүөннээбитэ сурукка кирибэ-тэх. “Чурапчы – спорт туоната” кинигэҕэ, ол кэминээҕи сүү-рүктэр көрдөрүүлэрэ. “1941с. бэс ыйыгар оройуон II-с спар-такиадатыгар Е.Д. Окоемов 100 м. -12 сек, 1000 м.-2 мүн.56 сек., 3000м.-10 мүн.51 сек. кэлэн бастаталаабыта.” Петр Дмитриевич Лукин ахтыта: «Ордуҕ табыллан, 1949 с. сүүр-бүтүм. Өрөспүүбүлүкэтээҕи зо-нальнай күрэхтэһии Аммаҕа ытыллыбыта, 400, 800, 1500, 5000 дистанцияларга бас-таабытым, 400м.-57мүн.1 сек., 800м.-2 мүн., 15 сек, 1500 м.-16 мүн., 52 сек., 5000м.-16 мүн. 52 сек.»

Аҕа дойду сэриитин бэтэ-рээнэ, Ааллаах Үүн таһаҕасчы-та, күнгэ 2 га 87 суотай сири охсон рекорд олохтообут, 1946 сылга сүүрүүгэ Чурапчы оро-йуонун чөмпүйүөнэ Гаврил Ни-колаевич Адамов олоҕун оҕо-лоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ салгыыллар, аатын ааттатал-лар, киэн тутталлар.

Татьяна Адамова,
Чурапчы улуусун муниципаль-
най архыбын сэбиэдиссэйэ.

Кэриэстэбил

Күндү ийэбит, эбэбит, хос эбэбит – Хоту көһөрүллүү кытыылааба, тыыл, үлэ бэтэрээнэ, Төлөй нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо **Захарова Варвара Петровна** күн сириттэн барбыта бу дьыл, алтынны 11 күнүгэр 40 хонуга туолла.

Захарова (Гуляева) Варвара Петровна 1925 с. сэттинны 25 күнүгэр Одьулуун нэһилиэгэр Хобордоох Чарангар, "Төһүргэстээх" колхуоска күн сирин көрбүтэ. Төрөппүттэрэ колхуос туруу үлэһиттэрэ этилэр.

Варвара Петровна уонча саастааҕар аҕата өлөн, олох уустугун билэн улааппыта. Ийэлэрэ, аҥардас дьахтар, оҕолорун көрө-көрө, колхуоска үлэлиирэ. Ыал улахан оҕото Балбаара онно илии-атах буолан, үөрэх диэни билбэккэ хаалбыта. Ол кэмтэн ыла, кини үлэ диэни билэ улаатан, туохтан да ингэн турбат туруу үлэһит буола улааппыта.

1942 с. Чурапчы оройуонун колхуостарын күс өтүнэн Хоту

көһөрүүгэ Варвара Петровна ийэтинэн, биригэ төрөөбүттэринэн Кэбээйигэ барбытара. Олох эрэ-ийин-кыһалбатын энгэрдэринэн тэлэн, күүстээх үлэни күөннэринэн көрсөн, 1943 с. дьиз кэргэнинэн чурапчыларыгар төнөн кэлбиттэрэ.

1944-1948 сс. кураанынан си-бээстээн, Нуотараҕа – Уус Майаҕа сүөһүлэрин кыстата диэн сатыы үүрэн илдьибиттэрэ, тонгон-хатан, аччыктаан, элбэх кыһалҕаны билбитэ. Варвара Петровна оҕо сааһыттан хайдах да бэйэлээх үлэттэн толлон турбат үтүө үлэһит этэ, оҕолорун, сиэннэрин эмиэ үлэһит дьон гына иитэн-үөрэтэн таһаарда.

Ийэбит, эбэбит 1950 с. олобун аргыһын Семен Михайлович Гуляевы көрсөн Ыал буолбуттара, 50-тан тахса сыл биригэ эйэ-дэмнээхтик олорон, 4 оҕону төрө-

төн, ийэ-аҕа буолар дьолун бил-биттэрэ.

Варвара Петровна олобун Сэбиэскэй кэм сайдытыгар анаа-быта. Кини чизһинэй үлэтинэн, тапталлаах кэргэн, ийэ, эбэ быһытынан холобур буолар олобу олорон ааста.

Ийэбит, эбэбит, хос эбэбит дойдуга буолар күннээҕи сонуну барытын сэргээн истэ-билэ оло-ро, урукку олобун, дьон аатын-суолун барытын умнубакка өйдөөн кэпсиирэ. Лаппа сааһы-рыар диэри, ынах сүөһү иитэн, оҕолоругар көмөлөһө сылдьы-быта.

Төрөппүттэрит Варвара Петровна уонна Семен Михайлович үлэҕэ, дьизгэ-уокка үтүө холобур-дарын оҕолоро, сиэннэрэ уонна хос сиэннэрэ салгыыллар, үтүө ааттарын аатталлар.

Ытык сааһыгар үктэнэн

олорон, Варвара Петровна элбэҕи көрөн-истэн, билэн бар-даба... Олох араас тургутууларын барытын этэнгэ ааһан, олорон ааспыт олобур бары уларыы-ны-тэлэрийиини көрөн, дьолун олобу олоордо. Олобун салгыыр оҕо, сиэн-ыччат бөһөтүн иитэн-такайан, үөрэттэрэн, үлэһит онортоон ааста. Кырдьар сааһы-гар, кыаммат кэмигэр, оҕолорун далбардарыгар олорон, истинг-сылаас эйгэҕэ биһиктэнэн, бу сиртэн арабыстаба.

Ийэбит, эбэбит, хос эбэбит Варвара Петровна, быдан дьыл-ларга быраһаай, тапталлаах Төлөйүг буора сымнаҕас тэллэх, сылаас суорҕан буоллун. Эн сырдык мөссүөнүг биһиги сү-рэхпитигэр мэлдьи тыыннаах буо-луоҕа, үтүө аатыг сырдык-ыраас өйдөбүл буолан хаһан да умнул-луу суоҕа.

Биһиги ийэбит, эбэбит биһиэ-хэ анаан эппит алгыс тыллара, сү-бэтэ-амата сырдык суолдьут сулус буолан, үрдүккэ, кэрэҕэ сирдиги, араначчылыы туруоҕа.

Биһиэҕэ күс-көмө буолбут нэ-һилиэкпит баһылыгар И. В. Ни-колаевка уонна түөлбөбит, нэһи-лиэкпит, олохтоохторугар, чугас аймахтарбытыгар истинг махтал-бытын тиэрдэбит.

Уолаттара, кыһа, кийииттэрэ,
күтүөттэрэ, сиэннэрэ,
хос сиэннэрэ.

Айар ыллык

Бэйиэттэр бэргэн
этиилэрэ

Дьон тэпсибит
Сирэ диэн сиримэ:
Дьоллоох дойду
Суоллаах буолар.

Дьэргэйэн тахсар сир
симэҕэ,
Кыраны хаһан да
сэһээмэн.

Туохтан да толлума,
Хоптон эрэ сэрэн,
Мунаахсыйар буолума –
Доботторгор эрэн.

Бэйэбэр бабарбыккын
Атын дьонго онор.
Тугу санаабыккын
Эн хайаан да толор.

Бырастыы гынын эһиги
Сыысхаллаах да киһини:
Оннообор сир сингэр,
Хайа сууллар дииллэр.

Үөл тиити ойо охсон
ааспытын
Өр да өр оспокко
турааччы,
Туох эрэ онорбут

Кытта кырдыбыт
кыдыгыгын
Эйигин кытта сылдьыһа,
Күнү, ыйы, сырдыгы
Эйигиттэн былдьаһа.

Умнуллан биэрбэккэ
муннааччы.

Таммах уу даҕаны –
айылҕа бэлэҕэ:
Түспүт буоругар күөх от
үүнэр,

Атын киһи аартыгар
Айа иитэ сылдьымаар,
Бэйэ тарпыт кылыытыгар
Түбэхэр түгэн эмиэ баар.

("Саха бэргэн тыла-өһө"
кинигэттэн. 2013сыл.)

КУТУРҔАН

Тапталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит – Сыланг нэһилиэгин олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ

МАКАРОВ Иван Михайлович

бу дьыл, алтынны 11 күнүгэр уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытын курутууан туран бары билэр дьонугар биллэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ.

"САНА ОЛОХ"
хаһыат

Кылаабынай
эрэдэктэр
ГОРХОВА
Людмила
Владимировна

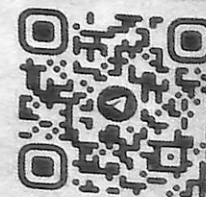
Түрийэччилэр: СӨ Бырабытылтыстыбата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабэчээт" судаарыстыбаннай автономнай тэрийтэҕэ.
Таһаарааччы: СӨ "Сахабэчээт" ГАУ
Таһаарааччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай к., Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhapechat@mail.ru. Российскай Федерация Роскомнадзор СӨ салаататыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №ТУ14-00559.

Эрдээксийэ
аадырыһа: 678670,
Чурапчы сэл.,
П.П.Пинигина, 26 а.
Төлөпүүннэрбит:
эрэдэктэр – 41-332,
отделлар – 41-265.
E-mail: sanaoloh@mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru,
telegram: @sanaoloh

Ааптар сурутар этилэр санаа редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбэхэр буолбатах. Сурууска ыйыллар чачылар кырдыктаахтарыгар эппизитинэни ааптар тус бэйэтэ сүгэр.

Индекс: ПИ964. Бэчээккэ сакаас № 41 (12020). Кээмэйэ 2 бл. Ахсаана 830. Хаһыат сыаната 26 солк. Хаһыат нэдиэлгэ биирдэ: бээтинсэҕэ тахсар.

Хаһыат 16.10.2025 с. бэчээккэ бэрилиннэ, 17.10.2025 с. табыста. Дьокуускай к., Виллойскай переулок, 20 №-дээх дьизитигэр, "Ю.А. Гагарин аатынан Дьокуускайдаагы өрөспүүбүлүкэтээҕи типография" АУО бэчээттэннэ.

@SANAOLOH

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

РЕГИОН Строй

СТРОИТЕЛЬНАЯ КОМПАНИЯ

► Строим частные дома из профилированного бруса:

- Эстетически красиво и тепло;
- Не требует конопатки;
- Быстрое возведение.

Работаем на качество с готовыми типовыми, а также индивидуальными эскизными проектами. Подробно по номеру тел: 8914-297-99-17.

Участковая избирательная комиссия №669
Организующая подготовку и проведение выборов

РЕШЕНИЕ №19

«14» сентября 2025 года Усун-Кюель

О результатов выборов депутатов наследного Совета депутатов сельского поселения «Сыланский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия) шестого созыва по многомандатным избирательным округам

На основании протокола участковой избирательной комиссии №669 от 14 сентября 2025 года о результатов выборов депутатов наследного Совета депутатов сельского поселения «Сыланский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия) шестого созыва по многомандатному избирательному округу, согласно которому в голосовании приняли участие 369 (50,19%) избирателей, руководствуясь статьями 82 и 88 Закона Республики Саха (Якутия) «О муниципальных выборах в Республике Саха (Якутия)», участковая избирательная комиссия избирательного участка №669, решает:

1. Принять выборы депутатов наследного Совета депутатов сельского поселения «Сыланский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия) шестого созыва по многомандатному избирательному округу состоявшимся и результаты выборов – действительными.

2. Признать избранными депутатами наследного Совета депутатов сельского поселения «Сыланский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия) шестого созыва по мно-

► Евдокия Семеновна Рожина аатыгар 2008 сыллаахха бэриллибит Одьулууннааҕы 14-с №-дээх лицей орто анал үөрэҕин бүтэрбитин туоһулуур диплом сүппүтүнэн, дьингэ суобунан аабыллар.

► Александр Сергеевич Дегесов аатыгар бэрил-либит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дьингэ суо-бунан аабыллар.

► Туйара Ивановна Пинигина аатыгар 1991 сыллаах-ха бэриллибит Одьулууннааҕы 13№-дээх ОПТУ-га анал үөрэҕи бүтэрбитин туоһулуур диплом сүп-пүтүнэн, дьингэ суобунан аабыллар.

гомандатным избирательному округу:

1. Друзьянова Егора Егоровича – 201 голосов, 50,76%
2. Дьячковского Валентина Григорьевича - 271 голосов, 68,43%
3. Дьячковского Герасима Григорьевича-228 голосов, 57,58%
4. Иванова Федора Федоровича – 249 голо-сов, 62,88%
5. Игнатьева Ариана Андреевича - 221 голо-сов, 55,81%
6. Макарова Василия Семеновича – 280 голо-сов, 70,71%
7. Макарова Егора Авксентьевича – 207 голо-сов, 52,27%
8. Макарова Николая Семеновича – 289 голо-сов, 72,98%
9. Монастыреву Ольгу Петровну - 228 голо-сов, 57,58%
10. Нестереву Надежду Алексеевну – 273 голо-сов, 68,94%
11. Никитина Владимира Николаевича – 240 голосов, 60,61%
12. Протодьяконова Юрия Александровича – 255 голосов, 64,39%
13. Семенова Юрия Николаевича – 228 голо-сов, 57,58%
14. Семенову Марианну Николаевну - 216 го-лосов, 54,55%
15. Сивцеву Лидия Степановну - 225 голосов 56,82%

3. Опубликовать настоящее решение на сайте и на стенде сельского поселения «Сыланский наслег».

Председатель, Сивцева Л.И.
Секретарь, Собакина П.М.